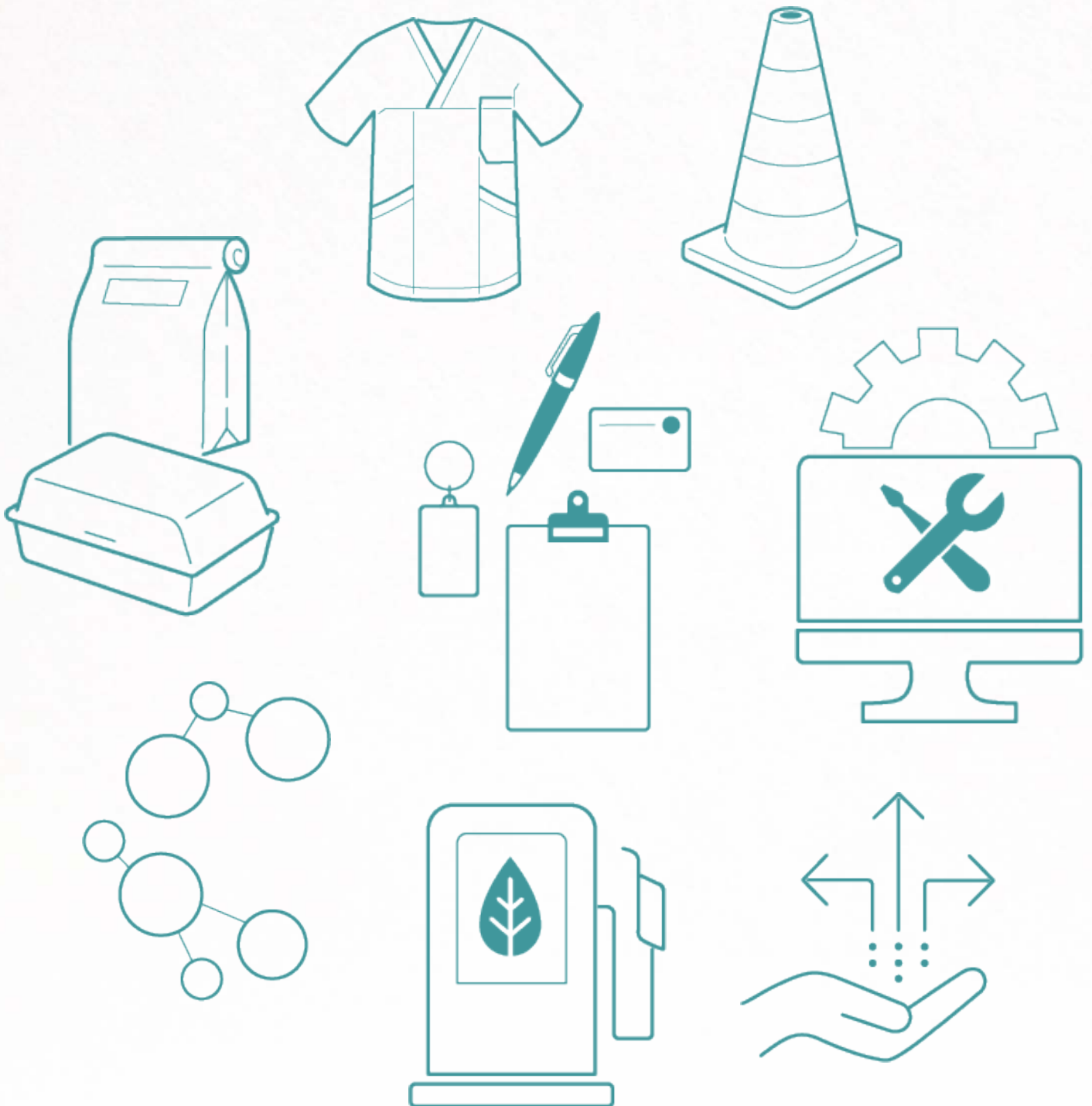

Cirkulär upphandling

- lärdomar och rekommendationer
från projektet Cirkulära Skåne

Innehållsförteckning

Inledning	3
Övergripande slutsatser	4
Kravställning vid upphandling	6
Arbetskläder	8
Bygg	12
Delning och intern förmedling av inventarier.....	16
Fossilfria transporter.....	19
IT.....	21
Kemikalier.....	23
Plast och förpackning	26
Profilprodukter.....	28
Företagen inom Cirkulära Skåne tipsar	30
Slutord.....	33
<i>Det måste gå runt</i>	34

Inledning

Cirkulära Skåne har haft som mål att hjälpa kommuner att handla upp fler produkter och tjänster med cirkulära egenskaper. Projektet har pågått 2019–2021 och har drivits av Hållbar Utveckling Skåne och IUC Syd. Kommunerna som deltagit i projektet är Eslöv, Helsingborg, Höör, Kristianstad, Lund, Malmö, Trelleborg och Ystad. Projektet finansierades av Europeiska regionala utvecklingsfonden, Klimatsamverkan Skåne samt kommunerna Eslöv, Helsingborg, Höör, Malmö, Trelleborg och Ystad.

Arbetet har bedrivits i nio utvecklingsgrupper med representanter från projektets kommuner. Grupperna har arbetat med att ta fram cirkulära krav inom de upphandlingsområden som presenteras i den här broschyren. De flesta grupperna har också organiserat webinarier där fler deltagare från projektkommunerna bjödits in liksom deltagare från kommuner i hela landet. Detta för att sprida resultat, men också för att inhämta kunskap och erfarenheter från flera som arbetar inom samma områden. Arbetet och resultatet i respektive grupp redovisas kortfattat i denna broschyr men vi börjar med några övergripande slutsatser från det samlade arbetet i projektet.

Övergripande slutsatser

Utvecklingen mot cirkulär ekonomi befinner sig i ett tidigt skede. Mycket grundläggande arbete med utbildning och utveckling av rutiner i kommuner och företag som tar vara på cirkulära möjligheter återstår. Hållbarhetsarbetet och arbetet mot cirkulära upphandlingar drivs av engagerade medarbetare som informerar kollegor och driver utvecklingen av arbetsmetoder och rutiner med cirkulära förtecken. I vissa kommuner är skaran engagerade medarbetare ganska stor, medan den i andra är betydligt mindre. Antalet cirkulära erbjudanden som finns på marknaden är begränsat och en mindre andel av företagen har utvecklat cirkulära produkter eller tjänster. Då cirkulära alternativ som regel säljs i mindre kvantiteter och de tillverkas av nya material eller bygger på nya typer av affärsmodeller är de ofta dyrare, exempelvis när det gäller inköp av produkter i biobaserad plast. Undantag är exempelvis inköp av rekonditionerade möbler eller datorer, där besparingsmöjligheterna är avsevärda. I sammanhang där en kommun genom delning och gemensamma bokningssystem kan reducera antalet bilar som ägs eller används av en kommun finns också besparingsmöjligheter redan från början.

Inom många områden saknas rutiner för att ta in cirkulära aspekter i offentliga upphandlingar. Det finns exempel där enskilda kommuner strukturerat upp arbetet och gjort imponerande framsteg som vi tagit lärdom av, men det finns också ett behov hos andra kommuner att lära sig av dessa och införa liknande system och principer som de pionjärerna utvecklat.

Inom Cirkulära Skåne har vi i flera arbetsgrupper utvecklat upphandlingsprinciper och verktyg för cirkulär kravställning och uppföljning av cirkulära upphandlingar. Ibland är det relativt enkelt att införa nya arbetssätt, exempelvis när upphandlingsavdelningen kan bestämma sig för att oftare ställa miljökrav i transportupphandlingar och även förenkla uppföljningen genom att använda verktyg som utvecklats i projektet. I andra fall är det dock svårare och mer resurskrävande och det räcker inte alltid med ett projekt och ett antal arbetsgrupper för att åstadkomma genomslag på bred front. Till exempel, när det gäller nya principer för upphandling av arbetskläder måste sådana införas i dialog med personal och verksamhetsledning. Detta är svårt att få till även under normala omständigheter och det har genom Covid-19 blivit ännu svårare. Ett annat exempel gäller engångsartiklar; för att sluta använda vissa engångsartiklar av plast måste också verksamheten engageras och åtgärderna skiljer sig åt beroende på om artiklarna som ska ersättas är skoskydd i förskolor eller plastmuggar i kafferummen på kontor. I sådana fall har vi inte nått hela vägen fram, utan mycket arbete återstår.

Vi har också arbetat med företag för att hjälpa de som har erbjudanden med cirkulära egenskaper att hitta fler affärsmöjligheter hos kommuner eller bidra till att fler sådana erbjudanden utvecklas. Varje företag och erbjudande är unikt och förutsättningarna för att ta cirkulära produkter och tjänster i bruk varierar. I samtliga fall krävs dialog och i många fall krävs mindre eller större anpassningar av synsätt, förväntningar, arbetssätt

eller produkter, både hos kommunerna och hos företagen. Det krävs eftertanke för att komma underfund med vilka kommunala verksamheter som kan använda rekonditionerade datorer och det krävs tester och kanske anpassningar för att ta i bruk måltidsförpackningar av komposterbart eller återvunnet material som används för att sända matportioner till äldrevården. Cykeltransporter är en möjlighet för transporter inom städer och här krävs det eftertanke kring utformningen av upphandlingar och kravställning för att lyckas handla upp.

Vi befinner oss i början av en lovande utveckling, men mycket arbete återstår. Fler behöver engagera sig och ge bidrag till utvecklingen, både på den kommunala sidan och hos företagen. En viktig slutsats är att projekt måste ha alla relevanta delar av verksamheten med sig för att en cirkulär utvecklingsmöjlighet ska kunna tas hela vägen. I vissa fall har vi haft det i Cirkulära Skåne, men inte i alla.

Kravställning vid upphandling

Generellt vid upphandling så är det beställaren som formulerar kravspecifikationen, då de vet vad de vill köpa in. Upphandlaren kommer in med kunskap om de lagar som behöver följas, bland annat av lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Upphandlaren kan exemplifiera hur en kravställning kan se ut men har inte kunskap om beställarens verksamhet, så de kan inte veta vilka exakta krav som måste ställas på en viss produkt eller tjänst. För att beställaren ska få precis det de vill ha på ett lagenligt sätt så krävs alltså en dialog och samverkan mellan beställaren med sin sakkunskap och upphandlaren med sin lagkunskap.

Saknar beställaren kunskap om viss kravställning, till exempel gällande tekniska detaljer, sociala krav eller hälso- och miljökrav så behöver man plocka in den kunskapen från annat håll. Vill man exempelvis på utbildningsenheten köpa in leksaker så vill man troligen att det ska finnas krav på att leksakerna är fria från farliga kemikalier. Pedagogerna (beställarna) vet vilka produkter de önskar, men sitter sällan inne med kunskap om innehåll. Kemikaliekunskap ligger inte heller i upphandlarnas utbildning. Då får man försöka hitta andra i organisationen som har denna specialistkunskap, till exempel hållbarhetsstrateger, miljöstrateger eller miljöinspektörer.

Ytterligare komplexitet kommer in i kravställningen om man dessutom vill upphandla cirkulärt. Återbruk och återvinning kommer med sina speciella betänkligheter. I denna broschyr hittar man vad man behöver tänka på, men också tips hur man ska agera vid upphandling av arbetskläder/textilier, byggprodukter, delningstjänster, fossilfria transporter, IT, plast/förpackningar, profilprodukter och produkter som kan innehålla riskkemikalier.

Generella rekommendationer

- I bästa fall, få in en eller flera hållbarhetskompetenser på kommunens upphandlingsenhet om det finns någon sådan. Om inte det går, se till att hitta kompetensen på andra enheter i din kommun och ge tid i tjänsten till att stödja upphandlingsenheten/upphandlare genom att delta i referensgrupper i upphandlingar.

Argument som kan lyftas:

- Strategiskt arbete med kommunens upphandlingar ger effektivare och säkrare lösningar på sikt.
- Dialogen mellan upphandlingsenheten och förvaltningen där kompetensen sitter stärks och medarbetarnas kompetens nyttjas optimalt.
- Kommunen säkerställer att politiskt tagna beslut om hållbart arbete efterföljs och att arbetet har bäring i Agenda 2030.

Mindre kommuner kan också samverka med varandra om inte kompetensen finns på den egna kommunen. Även större kommuner skulle kunna samverka för att bygga spetskompetens inom olika områden i och med att vissa frågor är omfattande, som till exempel kemikaliefrågan.

- När du ställer krav, ta inspiration från:
 - [Upphandlingsmyndighetens kriteriedatabas](#).
 - Tidigare upphandlingar (men var beredd på att kraven kan behövas uppdateras).
 - [Adda](#) inköpscentrals avtal.
 - Andra kommuners upphandlingar, via till exempel TendSign.
 - Leverantörerna. De vet vilka ämnen som finns i deras produkter och om man kan kravställa för att göra skillnad.
- Använd kvalitetscertifieringar/märkningar när det är möjligt.
- Ha dialoger med flera leverantörer under upphandlingskedet genom till exempel skriftlig RFI (request for information), hearings eller extern remiss. Det bäddar för att hitta rätt nivå på kraven och förbereda anbudsgivarna för den kommande annonseringen så att de kan lämna bättre anbud. Det blir också färre frågor att besvara under annonseringen.
- Har du frågor gällande kravställning, vänd dig till Upphandlingsmyndighetens kundtjänst och frågeportal eller Addas kundtjänst vars uppdrag är att ge support.
- Ge inte upp! Det kan kännas som man jobbar i uppförsbacke, men glöm inte att titta tillbaka ibland och se att ni kommit lite längre sedan sist ni kollade.

Arbetskläder

Den cirkulära utmaningen

Flera yrkesgrupper som är anställda inom en kommun använder arbetskläder i sitt dagliga arbete. Eftersom tillverkning av textil har en hög belastning på miljön är den viktigaste cirkulära principen att se till att kläderna får en så lång livslängd som möjligt. Detta oavsett om en kommun väljer att köpa in kläderna eller hyra dem av ett företag. För att lyckas krävs en mogen inköpsorganisation där det finns rutiner för att hålla koll på vad kläderna befinner sig, kommunikation till medarbetarna kring hur de ska ta hand om kläderna och kontinuerlig dialog och uppföljning med eventuella leverantörer och medarbetare kring hur systemet fungerar och kan förbättras.

Textilindustrin är en av världens mest resursintensiva och mest förorenande branscher. Miljöpåverkan är stor i alla delar av den textila värdekedjan: vid produktionen av fibrer, vid tillverkning och behandling av material och produkt, vid transport och försäljning, liksom i användningsledet vid tvätt och skötsel. Arbetsförhållanden när kläderna tillverkas är många gånger undermåliga med stora hälsorisker, barnarbete och låga löner. Kläder är därför ett viktigt område för oss som offentliga organisationer att ställa skarpa krav inom, dessa krav har potential att skapa stor nytta.

Cirkulär princip

Sträva efter att ge kläderna så lång livslängd som möjligt. Det allra mest cirkulära är att köpa in återbrukade arbetskläder, det vill säga kläder i gott skick från en annan organisation.

Rekommendationer

Vi har inom projektet identifierat ett antal rekommendationer för cirkulär upphandling av arbetskläder:

- Undersök möjligheten att upphandla återbrukade kläder. Flera leverantörer har möjlighet att erbjuda detta.
- Loggor på kläder riskerar att sätta käppar i hjulet för återbruk om de är fästa på tyget på ett sådant sätt att de inte går att ta bort. Att hitta lösningar för att ta bort och byta ut loggor ger stor potential att återbruka. Ta en dialog med leverantören kring detta.
- Är det inte möjligt att återbruka alla kläder, ställ då krav på att en viss procent ska vara begagnade och återinföras i avtalet.

- **Undersök hur många uppsättningar plagg varje anställd verkligen behöver.**
Ju färre uppsättningar, desto mindre miljöpåverkan och lägre kostnad. Flera företag föreslår elva uppsättningar per anställd men med bra logistik minskar risken att kläder blir liggandes oanvända och gör att man klarar sig på betydligt färre. Region Gävleborg har till exempel sju uppsättningar per anställd. En bra kommunikation med medarbetarna är avgörande!
- **Köp in standardmodeller och undvik i möjligaste mån specialbeställningar.**
Specialbeställningar driver upp kostnaderna och ju mindre upplagor av kläder som sys upp, desto större blir belastningen på miljön.
- **Tänk på att i upphandlingen ta med möjligheten att reparera kläderna,** alternativt om er kommun erbjuder tjänster till exempel i form av en arbetsmarknadsåtgärd eller upphandlad sytjänst.
- **Ställ krav på att färgerna på plagget inte ska förfalla.** Sitter färgen som den ska så ser plagget trevligare ut längre och riskerar inte heller att förstöra andra textilier som plagget tvättas med.
- **Kläder av god kvalitet belastar miljön mindre eftersom kläderna håller längre,** vilket också blir mer ekonomiskt. **Ställ krav på att plagget ska hålla ett visst antal år.** Gör en RFI och be leverantörerna berätta hur lång livslängd deras kläder har.
- **Fråga efter hållbara materialval och material som går att återvinna.** Bomull är ett resurskrävande material, idag finns många alternativ som är mindre resurskrävande och mer slitstarka.
- **Men kanske viktigast av allt, se till att ha en god kommunikation med användarna av kläderna och undersök deras behov.** Om personerna ska använda kläderna inte upplever god passform och funktion kommer det att bli dyra speciallösningar på sikt.

Utblick

Sigrid Pettersén arbetar i utvecklings- och innovationsprojekt med upphandlings- och inköpsfokus på Gävleborgs region. Sigrid har varit projektledare för flera cirkulära upphandlingar och ligger i fronten när det kommer till att se upphandling som ett verktyg för att skapa miljönytta.

Här kommer fyra tips från Sigrid Pettersén:

Titta på helheten och involvera användarna

I den senaste upphandlingen av arbetskläder till personal på sjukhuset la vi mycket tid på att undersöka behoven, genom att ta kontroll på behoven får man kontroll på ekonomin. Man måste förstå hela kedjan för att ta ett beslut. Det tar tid och kan verka jobbigt men gör man inte det är det lätt att hamna i det som verkar bra kortsiktigt, vilket senare kan visa sig vara ett riktigt dumt beslut. Att vi la tid på att förstå vad användarna ville ha ledde till att vi fasade ut engångstextilier och upphandlade en ny standard för flergångskläder. Detta gav i slutändan både en vinst för miljön och en betydligt lägre kostnad än den vi hade innan. Ett ytterligare mervärde när människor involveras på riktigt i en transparent process är att de får större förståelse för när önskemål inte tillgodoses och de är beredda att ta ett större ansvar. Förstå affären och användarna!

Samarbeta med de som vet det du inte vet

Upphandling är en kunskapsdriven process där samverkan med andra professioner är viktig för att få ett bra resultat. I uppstartsfasen bör alla professioner inom organisationen som behövs för att få processen kring upphandlingen identifieras och tillfrågas. Själva upphandlingen blir som att rita en stor karta på en vägg där de professioner som är involverade hjälps åt att titta på risker och behov för att få processen att fungera.

Upphandlingen är bara ett dokument, processen är det intressanta

Som upphandlare av de lite mer komplexa upphandlingarna måste man se hela avtalstiden som en process, då är man på en bra plattform när nästa avtal ska skrivas. Det är vanligt när man upphandlar är att gå tillbaka till det gamla avtalet och förlita sig på det ännu en gång, men det avtalet är förlegat. Har man skrivit in utveckling i avtalet så hänger man med om marknaden kliver framåt under avtalets gång. Genom att under avtalets gång ställa frågor till de människor som använder produkten och i leverantörmöten ta med punkten "utveckling" så håller man sig á jour.

Lära känna branschen

Lär du känna branschen kan du vara tuffare. Inte alla branscher vill göra världen till en bättre plats. Förstår du kryphålen kan du täppa till dem. Här fungerar det inte att vara naiv. Ställer du kritiska frågor kommer du upplevas som jobbig men få ett mycket bättre resultat. Kunskap är nyckeln till en bra upphandling. Processen är allt, genom att förstå helheten, veta vad man vill uppnå och vad som är viktigt kan man förflytta berg!

Verktyg

Följande verktyg har tagits fram i projektet:

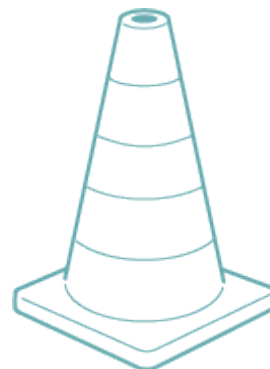
- **Filmer**
 - Film som riktar sig till medarbetare som använder kläder.
- **Informationsblad**
 - Information som riktar sig till medarbetare och som fokuserar på hur kläderna ska tas omhand.

Verktygen hittar du på <https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>

Bygg

Den cirkulära utmaningen

Byggsektorn har en stor miljöpåverkan genom sina materialströmmar och står för en femtedel av Sveriges växthusgasutsläpp. Byggnation kräver stora uttag av ändliga resurser och ger också upphov till mycket avfall. En försvinnande liten del av det byggmaterial som användas i dagsläget är återvunnet eller återbrukat, men utvecklingen går snabbt framåt och allt fler kommuner har påbörjat ett aktivt arbete för att genom kravställning i upphandling bidra till hållbara och cirkulära byggprojekt. Kommunerna är stora beställare av bygg- och anläggningsarbeten så här kan de verkligen påverka och påskynda omställningen.

Vad är då cirkulärt byggande? Det handlar i praktiken om att genom olika typer av åtgärder minimera avfall och att se till att material återvinns och återanvänds. Ett exempel på återbruk av material kan vara att tegel från en byggnad varsamt plockas ned vid rivning för att användas till byggnation på en annan plats. Byggnader kan återbrukas genom smart planering redan i designfasen, där byggnader ritas på ett sätt som gör att ytor lätt kan byggas om vid förändrade behov. Byggnader ses som värdefulla materialbanker istället för dyra rivningsobjekt.

Just nu händer det mycket på detta område och flera manualer och dokument ger en djupare kunskap i frågan, se tips på sidan 15 för vidare läsning.

Cirkulär princip

Att sträva efter en lång livslängd där material och byggnader används med bibehållet värde i flera livscyklar genom att användning av befintligt, återbrukat och återvunnet material. Att nya jungfruliga material blir ett undantag är en central princip för cirkulärt byggande. Att minimera avfall och använda giftfria material är andra viktiga byggstenar för ett cirkulärt byggande.

Rekommendationer

Den arbetsgrupp i Cirkulära Skåne som arbetat med byggnation har främst fokuserat på återbruk, så därför gäller rekommendationerna det området.

- För att komma igång med återbruk är en central del att se kommunens byggnader som en materialbank. Detta görs till exempel genom att:

- Inventera vilket material som finns i kommunens byggnader och som har potential att återbrukas (börja gärna med ett pilotprojekt).
 - Skapa förutsättningar internt, dvs skapa en egen digital produktbank.
 - Samverka med andra aktörer lokalt i staden eller regionen. Det finns flera aktörer som erbjuder digitala och fysiska plattformar för återbruk.
-
- **Öka incitamenten för återbruk genom att sätta upp mål på en strategisk nivå i organisationen.** Målen behöver konkretiseras och lyftas in i relevanta styrdokument samt följas upp. Att det finns tydliga mål med kopplade åtgärder ökar förutsättningar för att få fler personer i organisationen att tänka in återbruk i projekt och upphandling.
 - **Att bidra till ökad efterfrågan är lika viktigt som att bidra till ökat utbud.** Ökat utbud bidrar kommunen till genom att inventera och använda kommunens egna material samt lägga upp detta i produktbanker. Efterfrågan ökar genom att krav ställs i upphandling på att entreprenörer ska använda återbrukat material och även riva varsamt så att mer material kan återbrukas.

Utblick

Mikael Lunneblad är miljösamordnare på Familjebostäder. Familjebostäder är ett allmännyttigt bostadsbolag i Göteborg som vunnit Sveriges allmännyttas pris "Bästa klimatinitiativ 2020" för sitt arbete med återbruk.

Här är Mikael's tre bästa tips för att komma igång med återbruk:

Börja i tid

Tidsplan och budget sätts tidigt i ett projekt, ofta redan i förstudiefasen. Kommer man som beställare in och börja prata återbruk när projekteringen är i full gång så kommer det ta mer tid och kosta mer pengar. Ju tidigare återbruk kommer in i planeringen desto fler hinder längs vägen kan undvikas.

Jobba med andra som också är intresserade av återbruk

Anlita projektörer och projektmedlemmar som vill samma sak som du. Det finns många entreprenörer och arkitekter som har ett genuint intresse av återbruk, hittar man dem blir arbetet betydligt lättare. Traditionella affärsmodeller för entreprenörer och rivare är konstruerade på ett sådant sätt att de riskerar att förlora pengar på att arbeta med återbruk. Detta måste ändras, men innan nya affärsmodeller är på plats så underlättar det att arbeta med företag som vill åt samma håll.

Våga

På Familjebostäder har vi lyckligtvis en ledningsgrupp som ville att vi skulle få in mer återbruk i våra projekt. Vi körde igång direkt och började testa oss fram. Det är lätt att hamna i att mycket tid läggs på kartläggning, strategier och dokument. Ett sådant arbete har också sina fördelar men jag vill uppmana fler att bara köra igång. Vi hade ingen metod och ingen strategi. Vi upphandlade en duktig återbrukskonsult som gjorde en materialinventering i ett av våra projekt. Det öppnade ögonen för oss och vi såg hur stor potential återbruk faktiskt har. Efter det körde vi igång och lärde oss under vägen. Det är en stor förändring vi har gjort under de senaste två åren och trots att det är en bit kvar till att få in återbruk i alla våra projekt så är ambitionerna höga och utsikterna goda!

Återbruk viktigt för att nå kommande mål

Göteborg stad har en målsättning i sitt miljöprogram att byggsektorn ska minska sin klimatpåverkan med 90% till 2030. På Familjebostäder kommer vi under kommande år att ta fram klimatberäkningar för våra byggprojekt för att visa att vi når målen. Vi vet att återbruk kommer bli en central pusselbit för att ha en chans att nå dem.

Tips för vidare läsning

Mot cirkulära materialflöden – Familjebostäders arbete med återbruk.

Modell för generell hantering av återbruk i Familjebostäders byggprojekt presenteras.

<https://ccbuid.se/media/5csh1ixf/familjebost%C3%A4der-%C3%A5terbruksrapport-2021.pdf>

Dags att bygga och riva cirkulärt – guide med rekommendationer för dig som är offentlig upphandlare. Guiden är framtagen av i ett projekt lett av Göteborgs stad.

<https://goteborg.se/wps/wcm/connect/739f9135-ebe3-4f18-8420-ef6ca7e13922/Guide+med+rekommendationer.pdf?MOD=AJPERES>

Resurs och avfallskriterier vid byggande och rivning. Riktlinjer framtagna av byggföretagen.

<https://byggforetagen.se/foretagsservice/amnen/resurs-och-avfallshantering/>

Delning och intern förmedling av inventarier

Den cirkulära utmaningen

En mängd användbara inventarier och apparater kasseras i förtid för att den första användaren inte längre har användning för dem. Detsamma gäller när en verksamhet flyttar eller ett kontor får ny design. Vid sådana tillfällen är det inte ovanligt att möblerna för ett hundratal arbetsplatser kasseras tillsammans med receptions-, matsals- och konferensinredning. Möblerna är i de flesta fall lika funktionella som när de var nya och skulle utan problem kunna komma till nytta hos en annan användare, antingen i det skick som de är eller efter en mindre renovering. Möbler och dyr utrustning som används sällan skulle med fördel istället kunna delas inom och mellan kommuner.

Cirkulär princip

Förläng möblernas liv genom system för delning inom alternativt mellan kommuner och avtal som gör det möjligt att köpa in och sälja återbrukade möbler. Endast i undantagsfall köps nya möbler in, och då kvalitetsmöbler som håller länge och går att reparera.

Flera kommuner bygger upp system för att förmedla möbler internt och minskar därmed såväl kasseringar som nyinköp. Metoderna varierar. Ystad har i samarbete med Trelleborg, Tomelilla och Skurup valt ett system för intern förmedling från företaget Myloc, Helsingborg bygger upp ett eget system då de inte hittade något system på marknaden med önskad funktionalitet, i Malmö har man byggt upp ett återvinningslager med namnet Malvin som staden planerar att vidareutveckla och i Höör har kommunen en verksamhet för att cirkulera möbler inom organisationen.

Det har vuxit upp företag som erbjuder återbrukade möbler av hög kvalitet och ett antal offentliga organisationer har drivit projekt eller startat upp verksamheter för att ta tillvara möbler och förmedla dem till nya användare inom organisationerna. Ett sådant exempel är Region Skåne där en regionövergripande verksamhet för detta byggs upp. Regionen har anställt personal för hanteringen och inrättat lokaler för lagring och förmedling av möbler på ett antal platser. Besparingarna uppgick 2019 till 7,8 miljoner kronor.

Rekommendationer

- Se till att det finns ett system för att dela möbler inom organisationen. För att de ska bli använda måste systemen vara enkla att använda för medarbetarna och skapa så lite merarbete som möjligt.
- Att ha någon form av lagringsmöjlighet inom organisationen underlättar delningen och gör den mer effektiv.
- När det är dags att upphandla leverantörer av möbler, satsa till så stor del det är möjligt på leverantörer som erbjuder återbrukade möbler.
- Kommunikation till medarbetarna kring hur de ska välja är viktigt! Gör det lätt att göra rätt och svårt att göra fel genom att styra medarbetarnas beteende mot att i första hand välja möbler som finns i organisationen, i andra hand köpa återbrukade möbler och i sista hand beställa nya.

Utblick

Mattias Johansson är inköpschef på Ystad kommun. Genom en innovationsupphandling valde de att ta sin befintliga delningstjänst till en ny nivå. Resultatet blev en delningsplattform för att dela, hyra ut, sälja och köpa in möbler inom och mellan kommuner.

Här kommer Mattias bästa tips för att komma igång med delning på en kommun:

Ta beslut om hur inköp ska göras

I Ystad har vi tagit fram en rutin för möbelinköp för att medarbetarna ska veta när och varför återbrukssystemet ska användas. I första hand ska den som är i behov av en möbel eller en annan pryl börja med att leta i återbrukssystemet som alla i kommunen har tillgång till. Där finns redan inköpta möbler som finns tillgängliga för delning. Hittar man inte det man söker där så är steg två att kontakta någon av de leverantörer som säljer begagnade möbler som Ystad har avtal med. Sista alternativet är att köpa nytt.

Jobba med andra som också är intresserade av återbruk

Anlita projektörer och projektmedlemmar som vill samma sak som du. Det finns många entreprenörer och arkitekter som har ett genuint intresse av återbruk, hittar man dem blir arbetet betydligt lättare. Traditionella affärsmodeller för entreprenörer och rivare är konstruerade på ett sådant sätt att de riskerar att förlora pengar på att arbeta med återbruk. Detta måste ändras, men innan nya affärsmodeller är på plats så underlättar det att arbeta med företag som vill åt samma håll.

Uppfylla behov – inte önskemål

Tidigare var vårt utbud av telefoner brett, för det hade alltid varit så. Nu har vi tänkt till och kommit fram till att det räcker med att medarbetarna får välja mellan två telefoner: en Android och en Iphone. Detta gäller alla, inklusive chefer. Vi har fått ner kostnaderna rejält och har riktigt bra avtal med leverantörerna på reparation och service.

Börja enkelt men börja direkt

Fastna inte i att en massa utredningsarbete ska göras innan man kör igång. Delning och återbruk av möbler är lönsamt nästan direkt och det finns många exempel på kommuner som redan gjort detta. Så glo och sno från dem och sätt igång. I Ystad har vi lärt oss längs vägen och att vi vågade köra igång trots att vi inte hade hela bilden klar tror jag är anledningen till att vi är där vi är idag.

Fossilfria transporter

Den cirkulära utmaningen

Att reducera användning av fossila bränslen behöver ske både för kommuners egna fordon och för fordonen deras leverantörer av produkter och tjänster använder. För den egna bilpoolen och för fordon som används av förvaltningarna handlar det om att köpa in fordon som kan drivas med fossilfria drivmedel, exempelvis el eller biogas. Om det finns dieselfordon i den egna fordonsflottan bör dessa köras på HVO100 eller likvärdigt drivmedel. HVO100 är ett förnybart alternativ till fossil diesel.

Cirkulär princip

- *Fossilfria transporter kräver fordon som kan drivas med el eller andra fossilfria bränslen, som biogas.*
- *Glöm inte att cykel kan ersätta kortare transporter.*

I upphandlingar kan man ställa krav på att leverantörer ska använda fossilfria bränslen och investera i fordon som kan drivas med hjälp av sådana. Möjligheterna att ställa sådana krav skiljer sig dock åt för olika typer av transporter. I sammanhang där en kommuns varor transporteras tillsammans med en mängd andra kunders varor, som exempelvis vid transport av datorer och mobiltelefoner kan det vara svårt att ställa krav på vilka bränslen som ska användas. Det man kan göra är att ge extra poäng till anbudsgivare som kan redovisa användning av fossilfria alternativ eller belasta anbud med pålägg på anbudssumman om de redovisar mindre miljövänliga bränslen och transportsätt.

Rekommendationer

- **Fossilfria transportalternativ bör premieras i upphandlingar** genom att exempelvis ge extrapoäng eller reduktion av anbudsbeloppet i jämförelsen med andra alternativ. Ett alternativ är att belasta transportalternativ som inte är fossilfria eller som är mindre hållbara genom en höjning av anbudsbeloppet.
- Där cykeltransporter är möjliga bör dessa premieras på liknande sätt.
- Ett verktyg för att ställa lämpliga krav på och följa upp transportupphandlingar har utvecklats inom projektet och vi rekommenderar upphandlare att använda sig av verktyget.

Verktyg

Inom Cirkulära Skåne har vi utvecklat ett verktyg för att förenkla kravställning och uppföljning av fossilfria transporter, så att sådana krav kan ställas i fler upphandlingar och att även processen för uppföljning standardiseras så att fler upphandlingar kan följas upp. Verktøget fungerar både för kravställning av upphandlade transporter och vid upphandling av varor och tjänster där det ställs krav på transporterna.

Du hittar verktyget på <https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>.

IT

Den cirkulära utmaningen

Idag använder en stor del av alla medarbetare vid en kommun datorer och utvecklingen av program och användningsområden kräver att hårdvaran hela tiden blir mer kraftfull. Samtidigt har både organisationer i den offentliga sektorn och företag varit långsamma när det gäller att säkra att hårdvaran används så länge som möjligt. Datorer och mobiltelefoner är idag så billiga att få inser vilka resurser som krävs för att tillverka en enda enhet och vilken belastning det är på miljön. Att tillverka en dator skapar 1200 kg avfall, det mesta i form av gruvavfall.

Ett företag eller en kommun med 100 anställda som förlänger livslängden för sina datorer från 3 till 4 år sänker sina inköpskostnader för datorer med 100.000 kronor per år. Det finns alltså stora vinster att göra och möjligheten finns att förlänga livslängden ännu mer – 5 år framstår som ett realistiskt mål. Men, ny design och nya funktioner gör att användare med de senaste modellerna har möjlighet att arbeta effektivare. Kostnaden för en dator blir då låg i förhållande till några timmars arbetskostnad och det framstår för många organisationer som viktigare att minimera underhållsbehov och driftstörningar genom att fasa ut datorer redan efter 2 eller 3 års användning än att använda dem i 5 eller 6 år.

Cirkulär princip

- *Cirkularitet kan antingen uppnås genom att köpa in nya datorer och använda dem under 5–6 år eller tills de inte längre går att reparera eller uppgradera eller genom att köpa in begagnad utrustning och använda den tills den är uttjänt och inte längre går att reparera eller uppgradera.*
- *Efter användningstidens slut lämnas utrustningen till återvinning eller försäljning som begagnad utrustning på marknader med lägre krav.*

Under åren som gått har många organisationer saknat full kontroll över sin IT-utrustning och personal har ibland lagt undan utbytta enheter för att kunna ta fram om problem skulle uppstå med den nya. Allt fler kommuner för nu register över alla enheter, registrerar vilka som använder dem och hur länge de har varit i användning och säkerställer att apparater skickas tillbaka till leverantören för återanvändning när de inte längre brukas. De får lite betalt för sina använda enheter, men de säkrar också att funktionsdugliga datorer och mobiler säljs för att användas under några år ytterligare. Vissa kommuner har också börjat handla upp begagnade datorer där detta är möjligt. För att möjliggöra för företag att erbjuda återanvända datorer är det viktigt att inte ställa krav på högsta prestanda som endast kan erbjudas av de senaste modellerna.

En utmaning i sammanhanget är att förändra personalens syn på datorer och mobiler. I framtiden kommer det att vara nödvändigt att återanvända produkter och medarbetare kommer ibland få använda datorer och mobiler och ibland få nya. I en undersökning gjord inom Helsingborgs stad uttryckte 75% av de tillfrågade att de kunde tänka sig att få en cirkulerad dator och 70% uttryckte att de kan tänka sig en cirkulerad mobiltelefon. Denna siffra kan tyckas hög, men alla måste inse att en modern livsstil bygger på att alla tar ansvar för resursanvändningen.

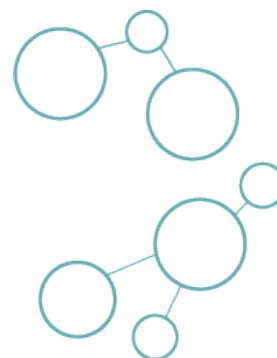
Rekommendationer

- Upphandlingar måste göra det möjligt för IT-utrustning att användas under flera kontraktperioder, exempelvis genom att kommuner köper datorer istället för att de leasar dem. Det är också viktigt att handla upp produkter av för ändamålet rätt kvalitet.
- Noggranna förteckningar måste föras över var i organisationen olika apparater används och användare måste återlämna datorer och mobiler till IT-ansvariga när de får nya. IT-avdelningen kan använda ett verktyg för planering med ett färgschema där grönt anger att det inte krävs någon åtgärd, gult indikerar att det börjar bli dags att byta och rött visar att ett omedelbart byte krävs.
- En viktig aspekt är att personal i olika delar av organisationen vänjer sig vid tanken att lång användningstid för IT-utrustning och andra produkter är ett övergripande mål för all verksamhet i samhället. För detta krävs kommunikation och dialog. Reducera antal modeller av datorer, mobiler, skrivare med mera som köps in.
- Reducera antal apparater per anställd så att färre behöver köpas in.
- Handla upp reconditionerade datorer för användare som inte behöver senaste modeller med högsta prestanda.
- Förläng livslängd och användningstid genom reparation och säkerställ att reparationsmöjligheter och tillgång till reservdelar skrivs in i avtal med leverantörer eller att reparation och reservdelar handlas upp på separat avtal.
- Ge pluspoäng till leverantörer av datorer där återvunnen plast använts i datortillverkningen och återvunnen kartong använts i förpackningar.

Verktyg

I gruppen för cirkulär IT har vi utvecklat ett upphandlingsverktyg som ger stöd för att ställa mer kraftfulla miljökrav vid upphandling av datorer och mobiler. För datorer är miljöcertifiering via TCO Certified ett grundkrav i många upphandlingar, men när det gäller mobiler är bara en modell certifierad. I IT-gruppen har vi utvecklat ett verktyg där det ges förslag till krav på mobiler som kan användas i väntan på att fler modeller certifieras. För datorer har vi strävat efter att ställa krav som går utöver de som ställs av TCO Certified. Verktuget hämtar du på <https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>

Kemikalier

Den cirkulära utmaningen

Kemikalier som är miljö- och hälsofarliga finns i produkter och varor i vår vardag. Riskerna som kemikalierna medför måste beaktas när man återbrukar och återvinner produkterna. Utmaningen är att göra avvägningen mellan hälsoskydds- och miljöaspekten å ena sidan, och en maximering av cirkulära flöden å andra sidan.

Cirkulär princip

- *Minskad användning av miljö- och hälsofarliga kemikalier i produktionsledet.*
- *Varor och produkter man köper in ska [så långt som möjligt] vara fria från kemikalier som vi vet är farliga men också kemikalier som har okänd påverkan på människa och miljö.*
- *Informationen om vilka ämnen som tillsätts varorna i alla tillverkningsled måste följa med varan i leveranskedjan och i alla varv i den cirkulära användningen innan varan slutligen behandlas som avfall.*

En genomtänkt kemikalieanvändning genom hela varans eller produktens livscykel ger en säker cirkulär ekonomi för både människa och natur. Spårbarhet av kemikalier är nödvändig och dokumentation, exempelvis genom innehållsförteckningar, analysrapporter och miljömärkningscertifikat, bör bifogas med varor för att tydliggöra det kemiska innehållet och användningen av kemikalier i produktionsledet. Först då kan beslut tas om återbruk eller återvinning av produkten.

Vid återvinning är det också viktigt när och hur kemikalieinnehållet i varan påverkar människor och natur. Frigörs kemikalierna vid en kontinuerlig användning eller först vid destrueringen? Om de frigörs först vid destruering så är det bättre att behålla och cirkulera produkten så länge som möjligt.

För att återvunnet material och återbrukade varor ska kunna konkurrera med nytillverkning måste vi veta om de innehåller farliga kemikalier. Informationen behöver bli sökbar. Företag har börjat rapportera in till branschspecifika databaser samt, om använda ämnen som inger mycket stora betänkligheter (SVHC), till Europeiska kemikaliemyndighetens SCIP-databas.

Rekommendationer

När du ställer kemikaliekraV, ta inspiration från:

- Först och främst Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier i "Upphandla för en giftfri miljö" <https://www.upphandlingsmyndigheten.se>
- Kemikalieinspektionens hemsida – om du behöver kemisk information gällande varor <https://www.kemi.se>
- För information om kemiska ämnens egenskaper titta i Echas ämnesdatabas <https://echa.europa.eu/it/advanced-search-for-chemicals>, eller kemikalieinspektionens Prio guide <https://www.kemi.se/prioguiden/start>
- Märkningar, till exempel Svanen, OEKO-TEX, TCO-Certified
- För vissa varor kan bedömningsverktyg såsom Byggvarubedömning, Sunda hus och Basta vara relevanta att använda.

Några konkreta tips vid skarpare kravställning

- Ställ krav på systematiskt kemikaliearbete, det vill säga att leverantören ska ha dokumenterade och implementerade rutiner för att kontrollera och hantera information kring miljö- och hälsofarliga ämnen i offererade produkter såsom:
 - systematisk inhämtning av information om förekomsten av ämnen från tillverkaren av produkter. Detta inkluderar information om nya ämnen som läggs till i regelverken under avtalstiden;
 - granskning och arkivering av mottagen information om ingående ämnen i produkterna och tillgängliggörande av information till den upphandlande myndigheten; samt
 - genomförande av regelbundna analytiska provtagningar (stickprovskontroller), för att kvalitetssäkra informationen från tillverkare och underleverantörer.
- Ämnen på kandidatförteckningen, <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/reach-forordningen/kandidatfor-teckningen>, ska inte ingå i produkter.
- Använd CAS-nummer i kombination med kemikalienamn så att leverantören inte kan byta namn på en kemikalie och få igenom den.
- Ställ krav på att avsiktligt tillsätta kemikalier med vissa ämnesegenskaper, såsom hälso- och miljöfaror preciserade med H-fraser, inte får ingå i produkterna. Det är svårare att följa upp dessa bredare krav men det kan få bort farliga ämnen med specifika egenskaper, exempelvis allergiframkallande ämnen.
- Efterfråga innehållsförteckning eller materialdeklarationer på varorna. Börjar vi fråga efter detta så kan vi sätta press på att det tas fram.

Använd Addas KemKollen, <https://www.adda.se>, som hjälp vid uppföljning av krav och glöm inte att följa upp att kommunens inköpare följer kommunens avtal.

Utblick

Gudrun Bremle har efter sin doktorsexamen i ekotoxikologi på Lunds universitet arbetat som miljökemist på flera olika sätt och på flera arbetsplatser.

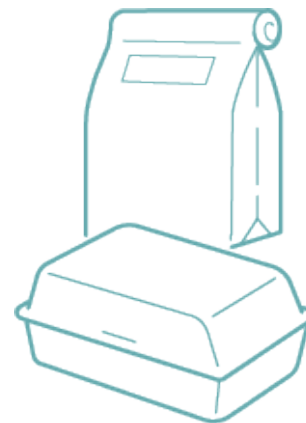
Här kommer fyra tips från Gudrun Bremle:

- Möjligheten att lyckas med omställning till cirkulära system ligger i att ha tillräcklig kunskap om material och kemiskt innehåll. Man behöver därför strategiskt stötta en kunskapsuppbyggnad både i offentliga verksamheter och i företag. Ett förslag är att försöka hitta finansiering för en regional kemikaliestrateg (och lobba för statlig ramfinansiering till dito), som till exempel kan:
 - Arbeta strategiskt med att få in mer kunskap och åtgärder för att uppnå giftfri miljö.
 - Bidra med motivation och kompetens exempelvis vid upphandling, byggnation och fastighetsförvaltning.
- Försök hitta samverkan mellan kommuner (gärna tillsammans med regionen och länsstyrelsen) så man kan ta ett gemensamt grepp för att få en större effekt. Driv projekt för att bygga kunskap och utveckla nya arbetssätt. Välj att driva cirkulära projekt för några lämpliga områden som till exempel möbler, byggmaterial, engångsartiklar och golv.
- Använd Kemikalieinspektionens PRIO-verktyg mer i arbetet. Den innehåller flera olika nya finesser att få stöd för att undvika särskilt farliga ämnen.
- Testa att hantera och kravställa ämnen gruppvis för att undvika till exempel PFAS.

Verktyg

Kemikaliegruppen har tagit fram en informationsfilm som riktar sig till alla som handlar för offentliga organisationers pengar. De lyfter fram vikten och fördelarna med att handla på avtal. Vill ni använda filmen i er organisation så är ni hjärtligt välkomna till det och ni hittar den under verktyg på <https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>.

Plast och förpackning

Den cirkulära utmaningen

Utmaningen att reducera användningen av plast är mycket stor, både i kommuner och i samhället som helhet. Insatser har gjorts för att införa biologiska material som kan ersätta plast, men utvecklingen befinner sig i ett tidigt stadium. Volymerna av plast är dessutom så stora att det exempelvis skulle krävas närmare 20 % av all jordbruksmark på planeten för att odla tillräckligt med spannmål för att ersätta all petroleumbaserad plast med biologiska material. En viss övergång till biobaserade plaster är möjlig, men det krävs framförallt en kraftigt minskad användning av plast i kombination med en övergång till material som baseras på mineraler eller cellulosa.

Cirkulär princip

- *En cirkulär ekonomi kräver minskad användning av plast i kombination med en övergång till biologiska och mineralbaserade plastmaterial som kan ersätta fossil plast.*

I de flesta kommuner lagas mat i ett fåtal stora kök och transporteras sedan i plastförpackningar till mindre kök där den serveras till förskolebarn, skolungdomar eller äldre. Under de senaste decennierna har engångsförpackningar på många håll blivit standard, men det är möjligt att med mindre ändringar av rutinerna ställa om till distribution i behållare av flegångsmaterial. Exempelvis krävs utrymmen och rutiner för diskning av behållare, men å andra sidan behöver kommunen inte ständigt köpa in stora volymer av nya plastförpackningar. En alternativ möjlighet är annars att gå över till engångsförpackningar av bio- och mineralbaserad plast och då välja material som kan komposteras tillsammans med matresterna.

Plast används i kommuner för ett mycket stort antal andra ändamål och exempelvis Uppsala kommun har identifierat de viktigaste engångsprodukterna av plast som används i äldre- och barnomsorg, skolor och på kommunens kontor. Metoden för att minska användningen av engångsplast bygger på att enheter inventerar de engångsprodukter av plast som används och bestämmer sig för arbetssätt som eliminerar behovet av plastprodukterna. Exempelvis kan man köpa in och diska porslinskoppar och därmed sluta köpa in plastmuggar eller begära att alla tar av sig skorna när de besöker en förskola och därmed minska behovet av skoskydd. Det räcker alltså inte att upphandlingsavdelningen slutar handla upp artiklar av engångsplast, utan det krävs förändringar i verksamheterna, vilka ofta är små, men helt nödvändiga för att möjliggöra en övergång.

När en kommun arbetat igenom den egna användningen av engångsplast är det möjligt att gå vidare och samarbeta med leverantörer av allehanda varor för att hitta möjligheter att minska antalet förpackningar av plast. Undersök möjligheterna att få livsmedelsleverantörer att upphöra med att emballera vagnar som används för att transportera livsmedel i plast och istället klara leveranserna utan emballage runt vagnarna eller använda papper eller kartong för ändamålet.

Rekommendationer

- Insatser bör genomföras för att identifiera vilka engångsplastprodukter som används i olika delar av verksamheten och systematiskt gå igenom och ändra arbetssätt för att reducera volymen av sådana.
- Samarbete bör inledas med leverantörer för att hitta områden där det är möjligt att ta bort förpackningarna helt eller ersätta med förpackningar i biologiska material.
- Samtal bör inledas med leverantörer kring andra användningsområden för plast för att identifiera möjligheter att reducera mängden plast. Exempelvis förpackas många produkter i plastförpackningar och det kan finnas möjligheter att minska mängden plastmaterial i förpackningarna eller helt ta bort dessa.

Profilprodukter

Den cirkulära utmaningen

Profilprodukter används för marknadsföring, för att kommunicera någonting eller förmedla ett budskap. För kommuner kan det till exempel handla om att köpa in produkter att dela ut vid kampanjer, på mässor eller presenter att ge till föreläsare. Exempel på vanliga inköpta profilprodukter in är tygkassar, nyckelband, vattenflaskor och T-shirts. Miljö- eller rättvisemärkning finns vanligtvis endast på ett fåtal av de inköpta profilprodukterna.

En enkät som kommunernas beställare svarat på visar att de flesta inköp inte är genomtänkta. Att köpa in och dela ut profilprodukter går i slentrian inom många delar av verksamheterna och det sker ingen uppföljning av vilken effekt det haft att dela ut produkterna. Detta kan kanske bero på att produktgruppen inte är en av kommunens större ekonomiska poster, men en genomtänkt strategi för vilka profilprodukter man använder gör inte bara att man internt blir mer miljövänligare och cirkulär, utan man stärker också varumärket som en kommun som tar sitt ansvar.

Cirkulär princip

Att undvika att dela ut ohållbara produkter utan ett tydligt mervärde är den viktigaste cirkulära principen. Det är viktigt att komma ihåg att alla köp i slutändan genererar miljöpåverkan så den mest cirkulära profilprodukten är den som inte köps in. Budskapet som ska nå mottagaren kan istället förmedlas på ett annat sätt.

Rekommendationer

Vår rekommendation är att man jobbar som i en flerstegsraket

- 1. Förtydligande av målbild** – För att komma fram till en hållbar användning av profilprodukter behöver kommunen diskutera syfte och mål. Vad vill vi uppnå med att dela ut profilprodukter? I vilka sammanhang ska vi dela ut profilprodukter? Vilka riktlinjer behövs? Hur kan vi se till att våra profilprodukter överensstämmer med vårt varumärke och kommunens övergripande mål?
- 2. Kartlägga behovet** – Att kartlägga behovet är en del av arbetet med att förtydliga målbilden. Profilprodukter köps ofta in av flera olika typer av verksamheter i kommunen. Dessa har olika behov och behöver involveras när riktlinjer för profilprodukter tas fram. Ett förslag är att bjuda in beställare från olika förvaltningar

och kommunikatörer till en workshop. Under workshopen undersöker deltagarna det verkliga behovet och diskuterar vilka profilprodukter som kan lösa behoven samtidigt som de är förenliga med kommunens hållbarhetsmål. Gymnasieskolorna är en stor beställare av produkter som används för att locka till sig elever på mässor. Eleverna är därför en viktig målgrupp att ha en dialog med kring behov och lösningar.

3. **Dialog med beställarna** – När riktlinjer för profilprodukter är framtagna behöver information nå ut i organisationen. Det är viktigt att berätta om de val som finns och det är önskvärt med ett stöd för att hjälpa beställarna att göra bättre val. Exempel på detta är information på intranätet som kan kombineras med ett frågeformulär som beställaren fyller i innan denne har valt produkt. Då kanske beställaren kommer fram till att en fysisk produkt inte är nödvändig eller att ett mer hållbart alternativ skulle fungera lika bra eller bättre.
4. **Upphandlingens roll** – Upphandlingen spelar en viktig roll eftersom det är genom den kommunens utbud av produkter blir inköpta. För att få stöd i kravställandet behöver upphandlaren ett underlag som visar vilka intentioner kommunen har. Det är därför viktigt att kommunen tar fram riktlinjer för profilprodukter. Profilprodukter skulle kunna upphandlas innovativt om kommunen specificerar funktion istället för att fråga efter produkter. Det är bra om krav kan ställas på att leverantören eller leverantörerna ska redovisa produkternas miljöpåverkan. Utvärdering av mervärden i upphandlingen kan uppmuntra till mer hållbara produkter, till exempel genom prisavdrag för produkter som uppfyller hållbarhetskrav utöver minimumkrav.

Utblick

Framtidens profilprodukter

Framtidens profilprodukt är garanterat inte ännu en tygkasse. Att ge bort en profilprodukt är ofta ett sätt att visa uppskattning och behovet är att få mottagaren att känna sig sedd. Detta behov kan tillgodoses på andra sätt än en fysisk produkt eller en fysisk produkt som både är hållbar och tillför ett värde för mottagaren. Nedan kommer några exempel på vad en cirkulär profilprodukt skulle kunna vara.

- Produkter som inte är fysiska, såsom digitala kartor, luncher på restauranggymnasiet eller bussbiljetter.
- Ätbara produkter, såklart med hållbarhetskrav på ingredienser och schyssta arbetsvillkor. Gåvor som tillverkas i kommunernas egna verksamheter. Malmö stad arbetar med att erbjuda beställarna ett mindre utbud av hållbara produkter som är tillverkade av personer som arbetstränar. Exempel på produkter är fröknäckebröd och insektshotell.
- När en produkt målgruppsanpassas blir den mer användbar, såsom trattar för att hålla tillbaka frityrolja som gavs bort i en informationskampanj till hushållen i Helsingborg.

Företagen inom Cirkulära Skåne tipsar

Soeco

Återproducerade kontorsmöbler

Soeco köper in kontorsmöbler av hög kvalitet när företag ska flytta eller byta möbler på kontoret. De lagrar och erbjuder sedan rekonditionerade/remakade möbler till företag som ska inreda kontor med fräscha möbler – som nytt, fast till ett betydligt bättre pris. Soeco hyr också ut hela kontorsinredningar till kunder, med möjlighet att byta ut enskilda möbler eller hela möblemanget under avtalstidens lopp.

Soeco föreslår att kommunala upphandlare som vill köpa in återbrukade möbler kan göra en separat upphandling av sådana parallellt med avtal för nya.

Move by Bike

Varutransporter med transportcyklar

Move by Bike använder elmotorförstärkta transportcyklar, med transportutrymme för två pallplatser, och transporterar i stadsmiljö mer effektivt än logistikföretag med lastbilar. Andra företag har enstaka transportcyklar, men Move by Bike är det enda transportföretaget som byggt upp hela verksamheten för att kunna använda dessa för att effektivisera. De har dessutom utvecklat egna cyklar för att ta mer last utan extra belastning för föraren.

Tips från Move by Bike är att den som vill handla upp cykeltransporter gör klokt i att i förväg ta en dialog med Move by Bike och diskutera ett upplägg som fungerar. I själva upphandlingen kan en offentlig upphandlare med fördel ge extrapoäng till offerter där transporter med cykel offereras.

Accus

Cirkulära skyltkoncept

Accus erbjuder skyltar och har bland annat utvecklat ett cirkulärt skyltkoncept som går under varumärket Re:sign. Accus tips på kravställning:

- Leverantörer bör ha system och kompetens för återbruk och återvinning
- För en dialog med olika leverantörer innan upphandlingen antingen genom möten eller en utskickad RFI.
- Kravställ/efterfråga återvunna material.
- Mer fokus på funktion och användning än på produkt och material.
- Skapa cirkulära system för återbruk och lagerhållning inom kommunen.

En God Granne

Livsmedelsleveranser från lokala producenter

En God Granne erbjuder livsmedel från lokala producenter där ett antal leverantörer tillsammans skapar ett brett sortiment av varor. Kommuner, livsmedelsbutiker och besöksanläggningar som vill köpa in lokalt producerade livsmedel tecknar avtal med En God Granne och börjar göra inköp lokalt.

Tips från En God Granne: Vill du som kommunal upphandlare handla upp En God Grannes produkter och tjänster kontaktar du företaget och diskuterar ett förslag till upplägg. På vissa platser finns redan nätverk av leverantörer och tjänsten kan enkelt expanderas och erbjudas nya kunder. På andra platser krävs en insats för att samla lokala producenter och bygga ett system av gemensamma leveranser, men detta är vad En God Granne gör och de gör det gärna för dig!

Solserv

Måltidsförpackningar i biologiska material och system för förslutning och kompostering

Solserv erbjuder förpackningslösningar och förslutningssystem, bland annat för distribution av måltidsportioner till äldreboenden. En växande andel av förpackningarna är tillverkade i komposterbara material eller återvunnen plast. För närvarande är flertalet förpackningslösningar engångs, men intresset för flergångsförpackningar är stort från kommunernas sida. Solserv erbjuder också komposteringsmaskiner där biologiskt material, även komposterbara förpackningar, bryts ner på ett dygn. Restprodukten är jord – färdig att använda för odling – en miljöinsats och ett sätt att ta hand om biologiskt avfall för restauranger och storkök och en spännande upplevelse exempelvis för skolbarn.

Solserv föreslår att du som vill handla upp Solservs hållbara lösningar specificerar vilka krav du vill ställa på förpackningslösningarna för måltidsdistribution. Ska förpackningarna kunna komposteras? Använder ni livsmedelsgas för att förlänga hållbarheten? Vill ni använda flergångstråg som diskas och återanvänds? Undersök marknadens möjligheter i förväg och bestäm er för den lösning ni föredrar, skriv ner och handla upp. Må sedan den leverantör som bäst lever upp till kraven vinna!

Gaia Biomaterials

Produkter i biologiska plastmaterialet Biodolomer

Gaia Biomaterials har utvecklat materialet biodolomer, ett fossilfritt plastmaterial som även är fyllt med mineraler. Materialet kan komposteras och är biologiskt nedbrytbart. Som första produkt som tillverkades av materialet utvecklade företaget ett plastförkläde i samarbete med Region Skåne, men numera säljer Gaia Biomaterials materialet i form av granulat till konverterare som tillverkar olika produkter av det.

Gaia Biomaterials föreslår att om du som upphandlare vill köpa in produkter tillverkade i biodolomer kontaktar du Gaia Biomaterials för att få en lista på vilka olika produkter som

tillverkas av materialet och vilka tillverkare eller distributörer i Sverige som säljer dessa. Vid kommande upphandlingar av plastartiklar kan du sedan ge extrapoäng till offerter där leverantörer erbjuder produkter i biologiska material.

Myloc

System för intern förmedling av möbler och andra inventarier

Myloc erbjuder systemet Myloc Sharing för att inom kommuner och företag kunna lägga ut möbler och andra inventarier för förmedling inom organisationen. Systemet används redan med framgång av ett antal kommuner där medarbetarna har lyckats spara mycket pengar och resurser genom att förmedla istället för att köpa nytt.

Om du som kommunal upphandlare vill handla upp Mylocs system specificerar du dina krav på ett system för delning och förmedling av inventarier och bjuder sedan in anbudsgivare att lämna offerter.

Återbruket

En återbruksbasar på Mobilia i Malmö

Återbruket är en satsning på köpcentret Mobilia i Malmö där butiker och tjänsteföretag erbjuder återbrukade varor inom olika kategorier. Återbrukets försäljning vänder sig till konsumenter, men det kommer också att finnas en konferensavdelning där företaget erbjuder utbildningar och där kunder med hållbar inriktning på sina verksamheter kan hålla sina interna och externa seminarier och arbetsmöten.

Som upphandlare i offentliga sektorn kan du handla upp Återbruket som en konferenslokal där du och dina kollegor kan hålla seminarier, konferenser och arbetsmöten.

Slutord

Vi som deltagit i projektet Cirkulära Skåne hoppas att rapporten ger en god inblick i vad som krävs för att upphandla cirkulärt inom de områden vi arbetat med i projektet.

Verktyg och filmer hittar du på projektets hemsida.

<https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>

Rapporten är skriven under september–oktober 2021 och baserar sig på arbete i projektet Cirkulära Skåne utfört mellan 2019–2021. Resultatet är sammanställt av Mats Larsson från IUC Syd och Marja Boström samt Helena Nilsson från Hållbar Utveckling Skåne.

Det måste gå runt

Vår sagolikt vackra och levande planet har dessvärre blivit sliten och allt för het. Konsumtionen har ökat till orimlighet och på de flesta miljömålen går vi bet.

Nu är det högtid att sätta i gång att handla och våra ekonomiska system omvandla. Annars har vi snart ingenstans att bo, om man på alla prognoserna ska tro.

Jag vill inte vara någon domedagsprofet. Vill bara att man ska lyssna på de som vet. Att om vi inte nu sätter i gång att förändra, kan faktiskt mycket bekymmersamt hända.

För att vi inte ska köra vår planet kaputt, måste vi med krafttag ställa om vår rutt. Snurra hjulen på en något lägre fart och strukturera samhället mer hållbart.

Vi måste använda klokt naturens tjänster och hålla oss inom planetens gränser. Att utnyttja råvaror och material linjärt har på många resurser allt för hårt tärt.

Ner måste användningen av ändlig resurs, annars kan det bli en ekologisk konkurs. Dags att agera, producera och ta sig ton, för mindre slit och släng konsumtion.

Se till att använda längre allt vi har kärt. Börja designa och producera mer cirkulärt. Alla våra material ska gå att återanvända och dess källor och innehåll ska vara kända.

Det är viktigt att från början ha rätt kemi, annars sprider sig problem likt en pandemi. De särskilt farliga ämnena måste vi bli kvitt. För cirkulära flödet har som mål bli giftfritt.

Gudrun Bremle

Maj 2021 på inspiration av och till projektet Cirkulära Skåne.

Lycka till med ett viktigt och bra arbete!